

SAOBRĀCAJNI SUDSKI VEŠTACI U SLOVENIJI – UPRAVLJANJE KVALITETOM

TRAFFIC COURT EXPERTS IN SLOVENIA – QUALITY MANAGEMENT

Stanko Laković¹

XV Simpozijum
„Veštačenje saobraćajnih nezgoda
i prevare u osiguranju“

Rezime: U Službenom listu RS od 13. 3. 2015. godine objavljen je Zakon o sudovima (ZS-L), a koji je bitno posegao i na područje sudskih veštaka, sudskih procenitelja i sudskih tumača. U okviru navedenoga područja novela menja 85. članak (pozivanje sudskih veštaka, procenitelja i tumača na svoj status) te 86. članak (uvodenje tzv. pozivnog sistema) zakona. U članku je predstavljena organizacija sudskih veštaka saobraćajne struke u Sloveniji. Predstavljen je i razvoj struke. Prikazano je nekoliko osnova o upravljanju kvalitetom u kontekstu saobraćajnih veštačenja, kao i korišćenje računalnih programa za izradu ekspertiza.

KLJUČNE REČI: SUDSKI VEŠTACI, SIGURNOST U CESTOVNOM SAOBRĀCAJU, SAOBRĀCAJNA VEŠTAČENJA

Abstract: The Official Journal of RS, dated 3/13/2015, published a Law on changes and additions to the Law on Courts (ZS-L), which intervened significantly into the area of court experts, judicial appraisers and court interpreters. Within that scope the amendment changes Article 85 (reference of court experts, appraisers and interpreters to their status) and Article 86 (introduction of so called call system) of the Law.

KEY WORDS: COURT EXPERTS, ROAD SAFETY, TRANSPORT EXPERTISE

1. UVOD

Sudski veštaci su lica imenovana za neograničeno vreme sa pravima i dužnostima da sudu na njihov zahtev izrade nalaz i mišljenje, koja se odnose na stručna pitanja važna za donošenje sudske odluke, a na koja po oceni suda mogu odgovoriti samo stručnjaci iz različitih oblasti.

2. IMENOVANJE SUDSKOG VEŠTAKA

Za sudskog veštaka u Republici Sloveniji može biti imenovano lice:

1. ako je državljanin Republike Slovenije ili države članice Evropske unije ili države članice Evropskog privrednog prostora i ako aktivno zna slovenski,
2. koje je poslovno sposobno,
3. da je dostojan za obavljanje poslova veštačenja,
4. ako nije bilo pravomočno osuđeno za namerno počinjeno krivično delo, koje se goni po službenoj dužnosti, zbog kojeg bi bilo moralno neprimerno za obavljanje poslova veštaka jer bi to moglo štetiti nepristranom ili stručnom obavljanju njegovog posla ili ugledu suda,
5. da ima univerzitetno obrazovanje ili završen magisterski studijski program te odgovarajuće stručno znanje, kao i praktične sposobnosti i iskustva za određeni tip veštackog dela,
6. da ima šest godina iskustva iz oblasti, na kojem želi raditi kao veštak,
7. ne bavi se sa delatnošću koja nije povezana sa delom veštaka.

Lice, koje želi biti imenovano za veštaka, mora ministarstvu, nadležnom za pravosuđe, pored dokaza o ispunjavanju gore navedenih uslova, dostaviti sledeće podatke: osobno ime, jedinstven matični broj građanina (JMBG), a ako nema JMBG-a, datum i mesto rođenja, broj pošte i adresu na kojoj je dostupan, kontaktni telefonski broj, elektronički naslov, podatke o zaposlenju ili drugom statusu te navesti stručno područje ili podpodručje za koje želi biti imenovano. Lice te podatke i dokaze o ispunjavanju uslova iz prijašnjeg stavka dostavlja za potrebe postupka imenovanja, naknadnog proveravanja ispunjavanja uslova ili postupka za proširenje poslova veštačenja.

Zbog utvrđivanja uslova stručnog znanja i praktičnih sposobnosti za obavljanje poslova veštaka, ministar nadležan za pravosuđe zahteva od kandidata da dostavi mišljenja odgovarajućeg državnog organa, zavoda odnosno stručnog udruženja ili druge institucije, može i odrediti posebnu proveru stručnosti pred komisijom, koju sačinjavaju stručnjaci iz područja iz kojega će lice obavljati veštačenje. Članovi komisije moraju imati najmanje takvu stručnu spremu, kao i kandidat za sudskog veštaka.

U Službenom listu RS od 13. 3. 2015. godine, objavljen je Zakon o sudovima (ZS-L), a koji je bitno posegao i na područje sudskih veštaka, sudskih procenitelja i sudskih tumača. U okviru navedenoga područja novela menja 85. član (pozivanje sudskih veštaka, procenitelja i tumača na svoj status) te 86. član (uvodenje tzv. pozivnog sistema) zakona.

85. član

Lica imenovana za sudskog veštaka ili procenitelja smeju se pozivati na ovaj status: - kada izrađuju nalaze, mišljenja i procene na zahtev suda u sudskom postupku, kada izrađuju nalaze, mišljenja i procene na zahtev upravnog organa u upravnom postupku, te ako drugi zakon ili uredba određuje njihovo delovanje. Lica imenovana za sudskog tumača smiju se pozivati na ovaj status: - kada tumače ili prevode na zahtev suda ili drugog državnog organa, kada tumače ili prevode na zahtev stranke zbog ostvarivanja njenih prava, ako drugi zakon ili uredba određuju njihovo delovanje.

86. član

Sudske veštakve, procenitelje i sudske tumače na osnovu javnog poziva imenuje ministar nadležan za pravosuđe i to za određeno stručno područje i podpodručje veštačkog ili proceniteljskog posla odnosno za prevođenje govornih i pisanih reči iz ili u određeni jezik te tumačenje govora i znakova gluhonemih. Ministarstvo nadležno za pravosuđe, dva puta u godini objavljuje poziv za dostavu zahteva za imenovanje sudske veštakve, sudske procenitelje i sudske tumače. Poziv se objavljuje obzirom na potrebe za pojedinačna stručna područja i podpodručja veštačkog ili proceniteljskog posla odnosno obzirom na potrebe za pojedine strane jezike, a što se ustvrdi na osnovu obrazloženih mišljenja predsednika pojedinačnih sudova.

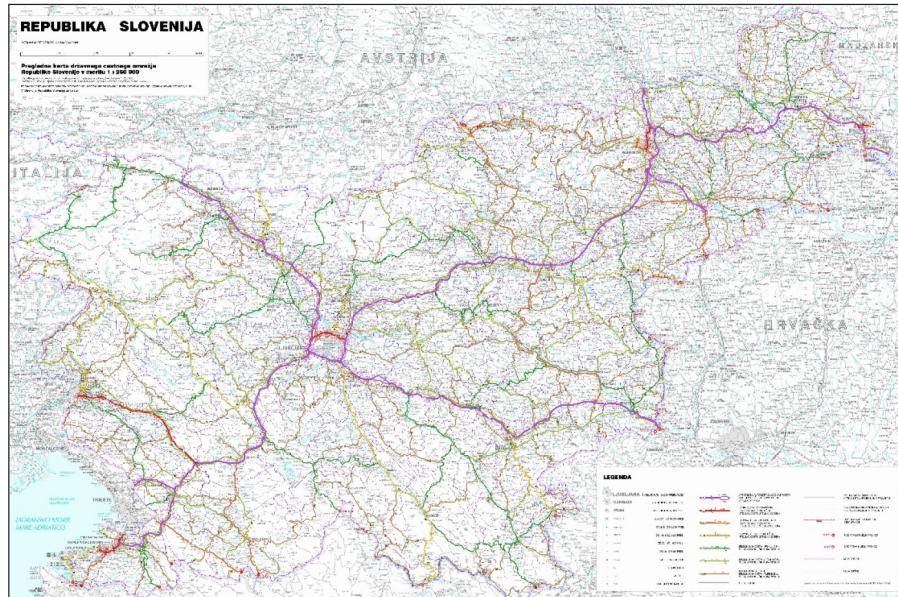
Sudski veštaci imenovani su sa danom, nakon što pred ministrom nadležnim za pravosuđe izgovore reči prisege: »Prisežem da ću pri svojoj časti, posao veštaka obavljati savesno i nepristrano, skladno sa pravilima znanosti i stručnog znanja te ću izrađivati nalaze i mišljenja precizno i u potpunosti.«

Ako je za sudske veštakve na određenom stručnom području i podpodručju imenovano lice koje je već sudske veštak za drugo stručno područje i podpodručje, onda ponovo ne daje prisegu i imenovan je sa danom uručenja rešenja o imenovanju.

3. NAČIN RADA SUDSKOG VJEŠTAKA

Ministarstvo nadležno za pravosuđe, za odlučivanje i vođenje postupaka prema Zakonu o sudovima i za osiguravanje pravne sigurnosti u postupcima pred sudovima i ostalim državnim organima vodi imenik sudske veštakve. Imenik sadrži sledeće podatke, lično ime, znanstveni ili stručni naziv, stručno područje i podpodručje za koje je sudske veštak imenovan, datum imenovanja, zanimanje, datum i mesto rođenja, JMBG, broj pošte i adresu na kojoj je dostupan, kontaktni broj telefona, kontaktну adresu elektroničke pošte i podatke o zaposlenju ili drugom statusu. Imenik sudske veštakve je sa vidika pravne sigurnosti, delovanje sudova i ostalih državnih organa u sudske i drugim postupcima te informisanje stranaka je javan u delu koji se odnosi na sledeće podatke: lično ime sudske veštakve, znanstveni ili stručni naziv, broj pošte, podatke o zaposlenju ili drugom statusu te stručno područje/oblast ili podpodručje za koje je imenovan za sudske veštakve. Javni deo imenika se može objaviti na internetskoj strani ministarstva nadležnog za pravosuđe.

Sudski veštaci imenovani su za područje Slovenije (slika 1).

Slika 1. Saobraćajna mreža u Republici Sloveniji.

Sudski veštak ima pravo do nagrade za svoje veštačenje i pravo do povratka troškova koje je imao u vezi sa izradom veštačenja.

Ako sudski veštak nalaze odnosno mišljenja ne izradi u roku određenim od strane suda ili drugog državnog organa, nagrada mu se smanjuje za jedan procenat za svaki dan zakašnjenja najviše do 50%, osim ako sudski veštak dokaže da je do prekoračenja roka došlo zbog opravdanih razloga.

Iz službenih evidencijskih registara, javnih knjiga, zbiraka ličnih podataka te drugih pohranjenih podataka, koje sudski veštak ali procenitelj treba za izradu veštačkog mišljenja ili procene u konkretnom sudskom ili upravnem postupku, moraju se dostaviti sudskim veštacima ili sudskim proceniteljima na osnovu dostavljene naredbe ili rešenja, suda odnosno upravnog organa za izradu veštačkog mišljenja ili procene besplatno i u najkraćem roku.

Isto tako moraju potrebne podatke sudskom veštaku ili sudskom procenitelju besplatno i u najkraćem roku, odnosno u roku od 8 dana dostaviti lica u privatnom sektoru, pod uslovom da je to izričito navedeno u naredbi ili rešenju suda odnosno upravnog organa za izradu veštačkog mišljenja ili procene.

Sudski veštaci dužni su se stručno osposobljavati i upoznavati sa novostima i metodama u struci odnosno sarađivati na savetovalištima i stručnim obrazovanjima, organiziranim sa strane nadležnih državnih organa, ovlaštenih organizacija ili stručnih udruženja. Ministar nadležan za pravosuđe može odrediti da moraju sudski veštaci iz pojedinačnih stručnih područja ili podpodručja u određenom roku obaviti posebne provere znanja. Ako se veštak ne prijavi za proveru ili ne položi provere znanja, onda se razreši dužnosti obavljanja sudskog veštaka.

4. RAČUNALNI PROGRAMI ZA ANALIZU SAOBRAĆAJNIH NEZGODA

U Sloveniji su u potrebi najčešće sledeći računalni programi za analizu saobraćajnih nezgoda:

PC CRASH

PC Crash je programski paket čijom upotrebom je moguće preciznije analizovati elemente na osnovu kojih je moguće utvrditi uzroke i okolnosti pod kojima se dogodila neka saobraćajna nezgoda. Program predstavlja alat koji "brzo" obavlja veoma složene proračune koje "konvencionalnim" metodama nije moguće sprovesti.

Za pravilnu upotrebu programa PC Crash, neophodno je stručno znanje iz oblasti saobraćaja (posebno analize saobraćajnih nezgoda) kao i poznavanje rada na računaru. PC Crash predstavlja pomoć pri analizi saobraćajnih nezgoda, a kvalitet ulaznih podataka na osnovu kojih program vrši proračune zavisi od kvaliteta rada veštaka i kvaliteta materijalnih dokaza iz Spisa.

Programom PC Crash moguće je precizno proveriti parametre utvrđene "konvencionalnim" metodama, kao i preciznije odrediti one parametre koji nisu mogli biti precizno utvrđeni klasičnim metodama.

CARAT

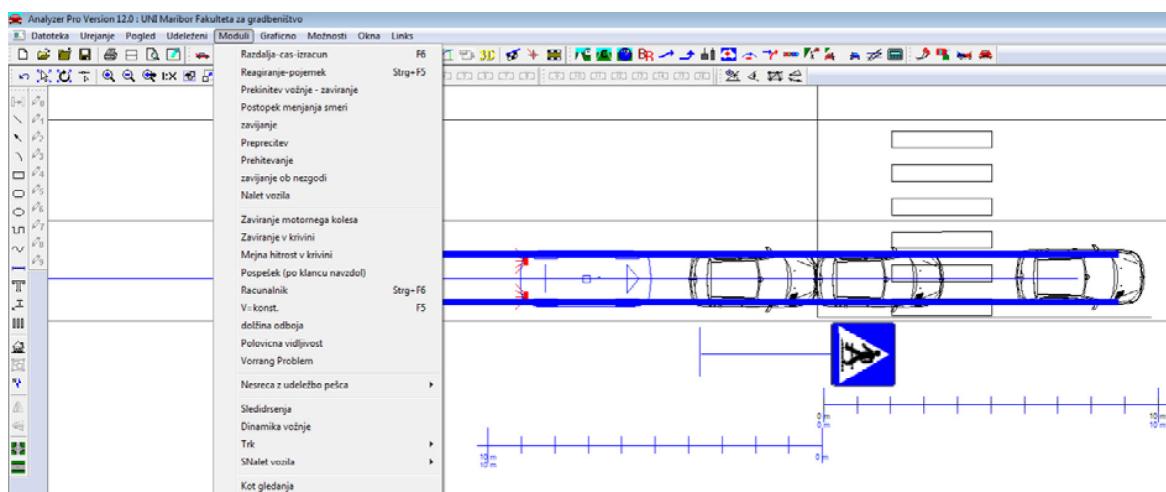
Carat je softver za simulaciju sudara u kojima učestvuju vozila sa različitim tipovima prikolica i tegljači sa poluprikolicama, odnosno skupovi vozila. Kretanja su kinetička i kinematička, dvo-dimenzionalna i veoma štura trodimenzionalna. Priprema detaljnog plana mesta sudara, kao i skeniranih bitmapa podloge sa detaljnim planom raskrsnice u horizontalnoj ravni i pod nagibom, najviše 8 vozila odjednom. Kretanje vozila se veoma lako vrši u funkciji vremena i putem dirigovanja na volan, pedalu (gasa) akceleratora i kočnice, ili praćenja unapred zadate-poznate putanje. Analiza samog udarnog procesa, za šta je potrebna znatna veština, iskustvo i inženjersko znanje, kao i sasvim nove teorijske podloge, sa nizom rezultata istraživanja koji su u oblasti saobraćajnih nezgoda postignuti u Evropi. Vremensko-prostorna analiza u okviru ovog softvera

može se izuzetno jasno prikazati u više oblika. Dobre strane softvera su: jasan vremenski i prostorni prikaz, brz prikaz kinematike unazad i unapred, tačnost, proverljivost, veoma dobar prikaz dinamike kretanja vozila nakon sudara i vremensko-prostorne analize, jasni dijagramski prikazi.

VIRTUAL CRASH

Virtual Crash je softver za simulaciju SN koji je koncipiran tako da na bazi najnovijih softverskih procedura prevaziđe sve sistemske nedostatke i konceptualno zastarele ideje. Podržava sva kretanja i sve vrste vozila po svim podlogama i konfiguracijama terena. Rezultati simulacije se mogu videti u ravni (kao dvo-dimenziona slika) ili kao prostorna 3D (tro-dimenziona) slika, a parametri simulacije se mogu pogledati u obliku dijagrama i tabele. Postavljanjem kamere na različite pozicije u virtuelnom 3D prostoru u kome se desila saobraćajna nezgoda, moguće je videti događaj onako kako su ga videli vozači, pešaci kao i svi drugi učesnici.

DWG AnalyzerPro

slika 2. Analiza Saobraćajne nezgode s programom Analyzer Pro.

5. ORGANIZACIJA SUDSKIH VEŠTAKA

Imenik sudskih veštaka u Sloveniji vodi Ministarstvo za pravosuđe. Deo imenika sudskih veštaka (među njima i saobraćajnih) je dostupan za javnost te je objavljen na internetu (slika 2).

slika 3. Javno dostupan imenik sudskih veštaka u Republiki Sloveniji.

Sudski veštaci su u Sloveniji organizovani u udruženja po područjima, imenik udruženja je javno objavljen na internetu.

Za stručni deo i obrazovanje sudskih veštaka dosad su bile zadužena udruženja ali je po novom to preuzeila državna ustanova koja se bavi obrazovanjem svih sudskih veštaka pod nazivom Centar za obrazovanje u pravosuđu.

6. ZAKLJUČAK

Kvaliteta izrade konačnog rada je ovisna od znanja veštaka koji izrađuje mišljenje kao i znanja upotrebe računalnog programa za analizu saobraćajnih nezgoda. Za kvalitetan rad potrebno je poštovati i proceduru kao i oblik izrade konačnog pismenog mišljenja. U svakom slučaju potrebno je za kvalitetnu izradu mišljenja pored upotrebe podataka u Spisu i obavezno izaći na teren te napraviti sva potrebna merenja na terenu, kao i izraditi sve potrebne fotografije, naime upotreba računalnih programa za analizu saobraćajnih nezgoda je nemoguća bez izlazaka na teren jer nam u pravilu podaci u Spisu nisu dovoljni za pravilnu analizu sa računalnim programom.

Zakon o sudovima je doneo bitne novosti u izboru i radu veštaka za analizu saobraćajne nezgode, naime sada je prepusteno sudovima, da odlučuju koje i koliko veštaka trebaju, a na licima koje ispunjavaju osnovne uslove je da se na raspis ministarstva prijave i prođu predviđenu proceduru. Naime namesto individualnih rešavanja zahteva Ministarstvo za pravosuđe početi će sa aktivnostima u pravcu uvođenja tzv. Pozivnog sistema. To znači da će ministarstvo dva puta godišnje objaviti javni poziv za dostavu zahteva za imenovanje sudskih veštaka, sudskih procenitelja i sudskih tumača. Poziv će biti objavljen ako budu iskazane potrebe, a koje će ministarstvo ustvrditi na temelju obrazloženih mišljenja predsednika sudova. Sa pojedinačnim pozivima biti će pozvani samo oni kandidati, kod kojih će se stručno područje identifikovati u okviru potrebe za imenovanje.

Druga novost je pri pozivanju veštaka na svoj status s čime je tačno opredeljeno u kojim slučajevima se sudski veštak može pozvati na svoj status kao i u kojim primerima može na svoje mišljenje dati žig sudskog veštaka.

7. LITERATURA

- [1] Analyzer Pro, <http://www.analyzer.at/> [30.01.2016].
- [2] Išvan B, Simulacije saobraćajnih nezgoda pomoću softvera virtual crash 2.2 - poređenje sa softverima Carat i PC Crash, <https://www.google.si/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=VIRTUAL+CRASH+Srbija> [30.01.2016].
- [3] PC Crash, <http://www.pc-crash.com/> [30.01.2016].
- [4] Zakon o promenama i dopunama Zakona o sudovima (Službeni list RS. br. 17/15),
- [5] <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregleđPredpisa?id=ZAKO6841>
- [6] PC Crash, <http://www.tgserbia.com/delatnosti/ekdukacija/obuka-za-upotrebu-programa-pc-crash/> [30.01.2016].
- [7] Virtual Crash, <http://www.vcrashusa.com/#vc-home> [30.01.2016].
- [8] Imenik sudskih veštaka Slovenije, <https://spvt.mp.gov.si/izvedenci.html> [30.01.2016].
- [9] Udruženja sudskih veštaka u Sloveniji,
- [10] http://www.mp.gov.si/si/izobrazevanje_v_pravosodju_cip/sodni_izvedenci_in_sodni_cenilci/seznam_zdruzenj_sodnih_izvedencev_in_sodnih_cenilcev/ [30.01.2016].
- [11] Obrazovanje sudskih veštaka, http://www.mp.gov.si/si/izobrazevanje_v_pravosodju_cip/ [30.01.2016].